

12 Σεπτεμβρίου, 1991

[ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ/στής]

ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 146 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΜΕΛΠΩ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ,

Αιτήτρια,

v.

ΔΗΜΟΥ ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ (ΑΡ. 1),

Καθ' ων η Αίτηση.

(Υπόθεση Αρ. 541/86).

Προσφυγή βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος — Προθεσμία —
Επιτακτική και ανελαστική η προθεσμία των 75 ημερών της παρα-
γράφου 3 του άρθρου 146.

5 Σύνταγμα — Μέρος II, Άρθρο 28 — Δικαίωμα ισότητας — Προϊστο-
ρία, φύση, δογματική — Ειδικά η απαγόρευση δυσμενούς διακρι-
σεως, άμεσης ή έμμεσης, λόγω φύλου.

10 Σύνταγμα — Άρθρο 35 — Οι νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστι-
κές αρχές υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική
εφαρμογή του Μέρους II του Συντάγματος που προσδιορίζει τα
θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

15 Σύνταγμα — Άρθρο 28 — Δημιουργεί αυτόνομο δικαίωμα ισότητας
— Αποτελεί πλήρη κανόνα δικαίου άμεσα εφαρμόσιμο στην έννο-
μη τάξη — Περιεχόμενο — Αντίκειται στην ισότητα η μη ομοιό-
μορφη μεταχείριση υπαλλήλων από άποψη θέσεων, μισθοδοσίας
κ.λπ., εκτός εάν οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις δεν είναι για
όλους οι ίδιες — Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για ισοδύναμη ερ-
γασία περιέχεται και διασφαλίζεται και από το Άρθρο 119 της
Συνθήκης της Ρώμης.

20 Σύνταγμα — Άρθρο 28 — Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για ισοδύ-
ναμη εργασία — Σημαίνει, για την ίδια εργασία ή μια εργασία στην
οποία αποδίδεται ίση αξία, την εξάλειψη κάθε διάκρισης λόγω
φύλου αναφορικά με τους όρους αμοιβής — Το δικαίωμα αυτό και
η αντίστοιχη γενική απαγόρευση ανισότητας λόγω φύλου θεσμοθε-
τήθηκαν με το άρθρο 28 του Συντάγματος αλλά κατοχυρώνονται
25 και από τη Σύμβαση 100 του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας.

Προσφυγή βάσει του άρθρου 146 του Συντάγματος — Έννομο συμφέρον — Η αποδοχή με ελεύθερη βούληση, ύστερα από πλήρη γνώση, διοικητικής πράξης, στερεί αιτητή του εννόμου συμφέροντος — Η αποδοχή διοικητικής πράξης καταργεί το έννομο συμφέρον μόνον αν δεν επηρεάζονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα — Το δικαίωμα ισότητας μεταξύ των φύλων είναι ένα τέτοιο θεμελιώδες ανασταλλογίωτο ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο δεν μπορεί έγκυρα να εγκαταλειφθεί ούτε από το ίδιο το άτομο — Η απαγόρευση διαφοροποίησης των αμοιβών με άμεσο ή έμμεσο κριτήριο τη διαφορά του φύλου είναι απόλυτη κατά το Σύνταγμα.

5

10

Η αιτήτρια επεδίωξε με την προσφυγή της αυτή την ακύρωση τόσο της άρνησης του Δήμου Λευκωσίας (καθ' ου) να την εξίσώσει μισθολογικά με τους άνδρες ομοιόβαθμους της όσο και της παράλειψης του καθ' ου η αίτηση (από μακρού χρόνου) να προβεί στην εξίσωση αυτή.

15

Το Ανώτατο Δικαστήριο, ακυρώνοντας τόσο την επίδικη πράξη όσο και την επίδικη παράλειψη, αποφάσισε ότι:

1. Είναι πρόδηλο ότι η προσφυγή δεν είναι εκπρόθεσμη, γιατί από 24 Ιουνίου μέχρι 29 Αυγούστου δεν εξέπνευσε η επιτακτική και ανελαστική προθεσμία των 75 ημερών που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του Άρθρου 146 του Συντάγματος.

20

2. Το Άρθρο 28 του Συντάγματός μας διασφαλίζει και κατοχυρώνει το δικαίωμα ισότητας και απαγορεύει τη δυσμενή διάκριση άμεση ή έμμεση λόγω, μεταξύ άλλων, φύλου.

Το Άρθρο 28 του Συντάγματος δημιουργεί αυτόνομο δικαίωμα ισότητας. Δεν είναι παρακολουθητικό δικαίωμα ίσης απόλαυσης των άλλων δικαιωμάτων.

25

Η ισότητα αυτή δεν αποτελεί απλή ιδεολογική διακήρυξη ή προγραμματική αρχή αλλά πλήρη κανόνα δικαίου άμεσα εφαρμόσιμο στην έννομη τάξη.

30

Το περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού είναι πολύ εκτεταμένο και έχει απασχολήσει τη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου.

3. Σε περίπτωση ταυτότητας ή ομοιότητας προσώπων και πραγμάτων δεν επιτρέπεται άνιση εφαρμογή των κανόνων του δικαίου ή άνιση μεταχείριση. Με βάση το Άρθρο 35 του Συντάγματος της Κυπριακής Πολιτείας οι νομοθετικές, οι εκτελεστικές και οι δικαστικές αρχές υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή του Μέρους II του Συντάγματος που προσδιορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

35

Αντίκειται στην ισότητα η μη ομοιόμορφη μεταχείριση υπαλλήλων από άποψη θέσεων, μισθοδοσίας κλπ., εκτός εάν οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις δεν είναι για όλους οι ίδιες.

40

Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για ισοδύναμη εργασία περιέχεται και διασφαλίζεται από το Άρθρο 119 της Συνθήκης της Ρώμης που εγκαθίδρυσε την Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά.

5 Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής σημαίνει για την ίδια εργασία ή μια εργασία για την οποία αποδίδεται ίση αξία η εξάλειψη κάθε διάκρισης λόγω φύλου αναφορικά με τους όρους αμοιβής.

10 Η γενική απαγόρευση ανισότητας λόγω φύλου και το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία θεσμοθετήθηκε με το Άρθρο 28 του Συντάγματος, το οποίο πράγματι διέπει το θέμα και προς το οποίο αντίκειται η προσβαλλόμενη απόφαση του Δήμου γιατί καθιερώνει και διατηρεί ανισότητα αμοιβής μεταξύ των γυναικών και των ανδρών.

15 4. Η αρχή της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας προστατεύεται και από τη Σύμβαση 100 του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας που κυρώθηκε στην Κύπρο με το Νόμο 213/87.

20 Στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο το Άρθρο 119 της Συνθήκης της Ρώμης προβλέπει ότι το κάθε κράτος μέλος πρέπει να διασφαλίσει και να διατηρεί την εφαρμογή της αρχής ότι άνδρες και γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας. Η Διάταξη αυτή συμπληρώθηκε με τις Οδηγίες 75/117 και 76/207. Στην Κύπρο ο περί Καταβολής Ίσης Αμοιβής μεταξύ Ανδρών και Γυναικών Εργασία Ίσης Αξίας Νόμος του 1989, (Αρ. 158/89), θα τεθεί σε εφαρμογή στις 27 Οκτωβρίου, 1992. Η αιτήτρια όμως δεν μπορεί να στηριχθεί ούτε στηρίζεται την υπόθεσή της σε αυτές τις νομοθεσίες. Νομικό έρεισμα της υπόθεσής της είναι το Άρθρο 28 του Συντάγματος το οποίο διασφαλίζει και κατοχυρώνει βασικό θεμελιώδες αυτόνομο δικαίωμα.

30 5. Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει εισαγάγει στην Κύπρο από το Ελλαδικό Διοικητικό Δίκαιο και καθιερώσει την αρχή ότι η αποδοχή με ελεύθερη βούληση, ύστερα από πλήρη γνώση, διοικητικής πράξης ή απόφασης στερεί αιτητή του εννόμου συμφέροντος και η αρχή αυτή εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην υπόθεση *Iro Paschali and The Republic of Cyprus* (ανωτέρω).

35 Η αρχή αυτή διακηρύχθηκε για πρώτη φορά και θεμελιώθηκε στις Υποθέσεις 99/1931 και 170/1931 του Ελληνικού Συμβουλίου Επικρατείας και ακολουθήθηκε στην Κύπρο σε μακρά σειρά υποθέσεων που παρατίθενται στην υπόθεση *Papadopoulos & Another v. C.B.C.* Σε καμία από τις αποφάσεις αυτές δεν έχει εξεταστεί το ζήτημα της αποδοχής παραβίασης θεμελιωδών και αναπαλλοτριώ-
40 των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το δικαίωμα ισότητας μεταξύ των φύλων είναι θεμελιώδες αναπαλλοτριώτο ανθρώπινο δικαίωμα, το οποίο δεν μπορεί έγκυρα να εγκαταλειφθεί ούτε από το ίδιο το άτομο. Σε αποφάσεις μου στο παρελθόν έχω πει ότι η αποδοχή με ελεύθερη βούληση

διοικητικής πράξης στερεί τον αιτητή εννόμου συμφέροντος, εκτός όπου επηρεάζονται θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

6. Παρόλο ότι δεν φαίνεται να υπάρχει στην παρούσα υπόθεση ρητή αποδοχή, μπορεί να ειπωθεί ότι υπήρξε για μακρά περίοδο σιωπηρή αποδοχή. Τούτο δεν εμποδίζει την αιτήτρια να προωθήσει την προσφυγή της γιατί δεν χωρεί συμβιβασμός σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου. Η αιτήτρια συνεχίζει να έχει έννομο συμφέρον και το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να ελέγξει τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξης. Το θέμα της εξίσωσης της μισθοδοσίας της και της εφαρμογής της αρχής της ισότητας, όπως έχει διατυπωθεί πιο πάνω, ηγήθη από τη συντεχνία της. Η παράβαση του Συντάγματος συνεχιζόταν.

Η απαράδεκτη διάκριση λόγω φύλου είναι κατάφωρη. Η αιτήτρια έχει την ίδια υπηρεσία χρονικά, τα ίδια προσόντα, τα ίδια καθήκοντα, τις ίδιες ευθύνες και την ίδια ακριβώς θέση όπως και οι άρρενες ομοιόβαθμοί της. Υπάρχει διαφορά μισθοδοσίας η οποία οφείλεται μόνο στη διαφορά του φύλου.

7. Η απαγόρευση διαφοροποίησης των αμοιβών με άμεσο ή έμμεσο κριτήριο τη διαφορά του φύλου είναι απόλυτη κατά το Σύνταγμα.

Ο Δήμος έχει διαχρονική υποχρέωση, επιβαλλόμενη από το Μέρος II του Συντάγματος γενικά και το Άρθρο 28 ειδικά, να ενεργήσει για τη διασφάλιση και εφαρμογή του θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος της ισότητας που περιλαμβάνει την αρχή ότι οι άνδρες και οι γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας.

Η διάκριση λόγω φύλου που συνεχίζεται από το Δήμο είναι αδιαμφισβήτητη. Ο Δήμος παραβιάζει θεμελιώδες αυτόνομο δικαίωμα της αιτήτριας και αξακολουθητικά παραλείπει να εκτελέσει την από το Σύνταγμα επιβαλλόμενη θετική ενέργεια.

Η παράλειψη αυτή υπόκειται στην αναθεωρητική δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου κάτω από το Άρθρο 146 του Συντάγματος όπως και η θετική ενέργεια της αθεμελιώτης άρνησης του Δήμου να ικανοποιήσει το αίτημα της αιτήτριας αφού η θεμελίωση περί αποδοχής της δεν ευσταθεί.

*Επίδικη απόφαση και επίδικη παράλειψη
ακυρώνονται χωρίς έξοδα.*

Αναφερόμενες υποθέσεις:

Xinari v. The Republic, 3 R.S.C.C. 98.

Αποφάσεις Συμβουλίου Επικρατείας της Ελλάδας Αρ. 3217/77, 99/ 31, 170/31.

4 Α.Α.Δ. Γεργορίου ν. Δήμου Λευκωσίας (Αρ.1)

Paschali v. The Republic (1966) 3 C.L.R. 593

Papadopoulou and Another v. C.B.C. (1987) 3 C.L.R. 1688

Stademos Hotels Limited v. Συμβουλίου Βελτιώσεως Αμαθούνας (1991) 4 Α.Α.Δ.2537

5 *Τσιάλη και Άλλοι ν. Δημοκρατίας (1991) 4 Α.Α.Δ. 2611.*

Προσφυγή.

Προσφυγή εναντίον της απόφασης του Δήμου Λευκωσίας με την οποία αρνήθηκε να εγκρίνει αίτημα της αιτήτριας για ίση μισθοδοσία με την μισθοδοσία αρρένων ομοιοβάθμων της.

Στ. Κιττής, για την αιτήτρια.

Κ. Μιχαηλίδης, για τους καθ' ων η αίτηση.

Cur. adv. vult.

15 ΣΤΥΛΙΑΝΙΔΗΣ, Δ. ανάγνωσε την ακόλουθη απόφαση. Η προσφυγή αυτή καταχωρίστηκε από τρεις γυναίκες υπαλλήλους του Δήμου Λευκωσίας. Σε κάποιο στάδιο της διαδικασίας οι αιτήτριες 2 και 3 απέσυραν την προσφυγή τους η οποία απορρίφθηκε. Η αιτήτρια 1 προώθησε την προσφυγή της μέχρι τέλους.

20 Η αιτήτρια ζητά:-

1. Την ακύρωση της απόφασης του Δήμου Λευκωσίας, (ο "Δήμος"), με την οποία αρνήθηκε να εγκρίνει αίτημά της για ίση μισθοδοσία με τη μισθοδοσία των αρρένων ομοιοβάθμων της.

25 2. Την ακύρωση αντισυνταγματικής παράλειψης του Δήμου να δώσει στην αιτήτρια ίση αμοιβή με ομοιοβάθμους της άρρενες υπαλλήλους του και ότι παραλείφθηκε έπρεπε να εκτελεστεί.

Ο Δήμος είναι οργανισμός δημοσίου δικαίου που εγκα-

θιδρϋθθηκε με νόμο και υφίσταται και λειτουργεί με βάση τους περι Δήμων Νόμους.

Η αιτήτρια προσλήφθηκε την 1η Ιανουαρίου, 1969 από το Δήμο στη θέση Γραφέα 2ης Τάξης. Τον ίδιο χρόνο και στην ίδια θέση προσλήφθηκε και άρρεν προσωπικό. 5

Ο Δήμος διατηρούσε τότε δύο κλίμακες για την ίδια ακριβώς θέση - μια για το θήλυ προσωπικό (426 X 24 - 552 X 30 - 702) και μια για το άρρεν προσωπικό (516 X 30 - 576 X 36 - 900). Τα αναγκαία προσόντα για διορισμό, τα καθήκοντα και οι ευθύνες της θέσης ήταν πανομοιότυπα, 10 ανεξαρτήτως φύλου.

Στις 16 Φεβρουαρίου, 1972, ο Δήμος κατάργησε τη διαφοροποίηση, με την εξάλειψη της κλίμακας για τις γυναίκες Γραφείς 2ης Τάξης.

Η αιτήτρια είχε τότε λάβει τρεις προσαυξήσεις £24.- η 15 κάθε μια και ο βασικός μισθός της ήταν £498.-.

Ο Δήμος τοποθέτησε την αιτήτρια στην πρώτη βαθμίδα της πρώην κλίμακας αρρένων - της μόνης κλίμακας που παρέμεινε, δηλαδή, £516.-. Οι άρρενες υπάλληλοι όμως είχαν πάρει τις τρεις προσαυξήσεις και, ως εκ τούτου, βρίσκονταν στις £606.-. 20

Το 1984, ύστερα από διαπραγματεύσεις με τη συντεχνία των υπαλλήλων του Δήμου, συμφωνήθηκε η προαγωγή των Γραφέων 2ης Τάξης σε Γραφείς 1ης Τάξης. Καθυστερημένα, στις 25 Νοεμβρίου, 1985, το Δημοτικό Συμβούλιο αποφάσισε την προαγωγή της αιτήτριας στη θέση Γραφέα 1ης Τάξης από 1η Ιανουαρίου, 1983, με απολαβές £2,360.- από 1η Ιανουαρίου, 1983, και £2,625.- από 1η Ιουλίου, 1985, στην κλίμακα Α7. 25

Ο Δήμος πρόσθεσε μια ετήσια προσαύξηση στη μισθοδοσία που λάμβαναν οι υπάλληλοι που προήχθηκαν. 30

Η πιο πάνω απόφαση του Δήμου κοινοποιήθηκε στην

αιτήτρια με επιστολή ημερομηνίας 7 Δεκεμβρίου, 1985, η οποία απάντησε με επιστολή ημερομηνίας 19 Δεκεμβρίου, 1985, ως ακολούθως:-

5 "Αναφορικά με το περιεχόμενο της επιστολής σας ημερ. 7 Δεκεμβρίου 1985 και αρ. Φακ. 03-5/15, σας πληροφορώ ότι αποδέχομαι αυτή."

10 Στις 28 Ιανουαρίου, 1986, η αιτήτρια και άλλες ζήτησαν από τη συντεχνία τους να υποβάλει αίτημα για άρση της άνισης μεταχείρισης εις βάρος τους. Ο μισθός των αντίστοιχων αρρένων Γραφείων ήταν τρεις προσαυξήσεις 15 ψηλότερος από το μισθό της αιτήτριας. Με την προαγωγή προστέθηκε μια ετήσια προσαύξηση στη μισθοδοσία που ελάμβανε ο κάθε Γραφέας 2ης Τάξης στην κλίμακα Α7, την ομοίομορφη κλίμακα των Γραφείων 1ης Τάξης. Έτσι η 15 διαφορά λόγω φύλου συνεχίστηκε.

Η συντεχνία ήγειρε το ζήτημα της εξίσωσης της μισθοδοσίας των γυναικών μελών της με τους άρρενες συναδέλφους τους της ίδιας κατηγορίας και τάξης.

Ο Δήμος ζήτησε νομική συμβουλή.

20 Οι δικηγόροι του Δήμου έδωσαν γραπτή γνωμοδότηση στις 31 Μαρτίου, 1986, η οποία έχει:-

25 "We acknowledge receipt of your letter dated 28 March 1986 and received by us on 31 March 1986. In view of your request for an expeditious reply we convey to you our views forthwith.

30 (i) On the basis of the information put before us it appears that the female employees in question are challenging the decision of the Municipal Council dated 16 February 1972. It is now a well established principle of administrative law that acceptance of a decision prevents and/or defeats any subsequent challenge thereof. In other words, if it can be shown that the female employees in question have accepted

the said decision, whether expressly or impliedly, then they cannot be held to have a legitimate interest at this stage for the purpose of instituting a recourse in connection therewith under Article 146 of the Constitution. There is no information before us that the female employees in question have expressly accepted the decision dated 16 February 1972. But, at the very least, there has been implied acceptance of such decision and/or a very substantial delay in putting forth a claim and/or challenge in connection therewith. We are therefore of the view that there has been implied acceptance of the decision dated 16 February 1972 by the female employees concerned.

(ii) Furthermore, it is clear to us that the female employees in question have not demonstrated a case of impermissible discrimination of the ground of sex contrary to Article 28 of the Constitution. Indeed, it appears that the female employees concerned were treated equitably, fairly and with due observance of the principles of equality and equal protection under Article 28 of the Constitution.

(iii) For all the above reasons we are of the view that the claim of the female employees in question should be rejected."

Στις 30 Απριλίου, 1986, ο Δήμος αποφάσισε να απορρίψει το αίτημα των θηλέων Γραφών για εξίσωση του μισθού τους με την αντίστοιχη βαθμίδα της κλίμακας των αρρένων Γραφών. Το σχετικό πρακτικό ολόκληρο και αυτούσιο έχει:-

"1. Ο Δημοτικός Γραμματέας πληροφόρησε τη Δημοτική Επιτροπή ότι η Συντεχνία Ε.Ο.Δ.Υ.Λ. υπόβαλε αίτημα εκ μέρους των θηλέων γραφών 1ης τάξεως Ειρήνης Γαβριήλ, Μέλπωσ Γρηγορίου και Αφροδίτης Περωκλέουσ, για εξίσωση του μισθού τους με την αντίστοιχη βαθμίδα της κλίμακας των αρρένων γραφών.

2. Οι πιο πάνω υπάλληλοι ανέφερε ο Δημοτικός Γραμματέας προσλήφθηκαν στην υπηρεσία του Δήμου την 1η Ιανουαρίου, 1969, ως Γραφείς 2ας τάξεως με μισθοδοτική κλίμακα 426Χ24-552Χ30-702, η οποία ίσχυε για το θήλυ προσωπικό. Η κλίμακα για το άρρεν προσωπικό ήταν 516Χ30-576Χ36-900. Συνεχίζοντας ο Δημοτικός Γραμματέας υπενθύμισε τη Δημοτική Επιτροπή ότι κατά τη συνεδρία της 16ης Φεβρουαρίου, 1972, (παράγραφος Αρ. 7(2) των πρακτικών) η Δημοτική Επιτροπή αποφάσισε όπως εγκρίνει το αίτημα της εξίσωσης της μισθοδοτικής κλίμακας του θήλεος προσωπικού με την αντίστοιχη κλίμακα του άρρενος προσωπικού και καταργήσει την κλίμακα του θήλεος προσωπικού. Οι υπάλληλοι αυτοί τοποθετήθηκαν στην πρώτη βαθμίδα της νέας κλίμακας £516.-. Η απόφαση της Δημοτικής Επιτροπής γνωστοποιήθηκε σ' αυτές με επιστολή ημερομηνίας 10.3.1972, καθώς και η τοποθέτησή τους στη συγκεκριμένη βαθμίδα και κλίμακα.

3. Οι άρρενες γραφείς 2ας τάξεως που ήδη κατείχαν την κλίμακα κατά τη μισθολογική ανέλιξή τους προχώρησαν ανάλογα με τα χρόνια υπηρεσίας τους στις βαθμίδες της κλίμακας. Την 1η Ιανουαρίου, 1972, οπότε έγινε η εξίσωση κλιμάκων οι άρρενες γραφείς που προσλήφθηκαν κατά το 1968 και 1969 βρισκόνταν στην τρίτη και τέταρτη βαθμίδα της κλίμακας.

4. Ο Δημοτικός Γραμματέας ανέφερε περαιτέρω ότι το αίτημα των πιο πάνω υπαλλήλων με όλα τα σχετικά στοιχεία διαβιβάστηκε στους νομικούς μας συμβούλους κ.κ. Χρυσοφίνη και Πολυβίου για γνωμάτευση. Οι νομικοί σύμβουλοι πιστεύουν ότι το αίτημα αυτό πρέπει να απορριφθεί.

5. Η Δημοτική Επιτροπή μετά από εκτεταμένη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων αποφάσισε, σύμφωνα με τη γνωμάτευση των νομικών συμβούλων, να απορρίψει το αίτημα για τους λόγους που αναφέρονται στη γνωμάτευση."

Η απόφαση του Δήμου κοινοποιήθηκε στο δικηγόρο της αιτήτριας με επιστολή ημερομηνίας 24 Ιουνίου, 1986.

Η προσφυγή καταχωρίστηκε στις 29 Αυγούστου, 1986.

Από τα ενώπιον του Δικαστηρίου στοιχεία, είναι καθαρό ότι προσβάλλεται η νομιμότητα της απόφασης του Δήμου ημερομηνίας 30 Απριλίου, 1986, που κοινοποιήθηκε στις αιτήτριες μέσω του δικηγόρου τους με την επιστολή της 24ης Ιουνίου, 1986, και η παράλειψη της εξίσωσης της μισθοδοσίας της αιτήτριας με τους ομοιοβάθμους άρρενες υπαλλήλους του Δήμου. 5 10

Ο δικηγόρος της αιτήτριας, που δεν είναι ο δικηγόρος που καταχώρισε την προσφυγή γιατί στη διάρκεια της διαδικασίας αντικαταστάθηκε, πρόβαλε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι άκυρη, γιατί είναι αντίθετη με το νόμο και ειδικά με το Άρθρο 28 του Συντάγματος, που διασφαλίζει την ισότητα και απαγορεύει τη δυσμενή διάκριση, άμεση ή έμμεση, σε βάρος οποιουδήποτε ατόμου ένεκα του φύλου του και ότι λήφθηκε με υπέρβαση ή κατάχρηση εξουσίας. 15

Ο δικηγόρος του Δήμου υπέβαλε ότι η προσφυγή είναι απαράδεκτη γιατί (α) είναι εκπρόθεσμη, (β) η αιτήτρια στερείται εννόμου συμφέροντος και (γ) ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι βεβαιωτική και, ως εκ τούτου, δεν υπόκειται στον αναθεωρητικό έλεγχο του Δικαστηρίου τούτου. 20

Είναι πρόδηλο ότι η προσφυγή δεν είναι εκπρόθεσμη, γιατί από 24 Ιουνίου μέχρι 29 Αυγούστου δεν εξέπνευσε η επιτακτική και ανελαστική προθεσμία των 75 ημερών που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του Άρθρου 146 του Συντάγματος. 25

Η αρχή της ισότητας από τη Γαλλική Επανάσταση και εντεύθεν απετέλεσε στα χέρια του λαού χρήσιμο δογματικό όπλο. Η ισότητα θεωρήθηκε ως φυσικό δικαίωμα του ατόμου. Οι άνθρωποι, διακήρυτταν, είναι ίσοι κατά φύση και ενώπιον του νόμου. Η Γαλλική διακήρυξη του 1793 όριζε την ισότητα, αλλά είναι η Αμερικάνικη γενική διακή- 30

5 ρυξη της ανεξαρτησίας του 1776 που καθόρισε την αρχή "όλοι οι άνθρωποι δημιουργήθηκαν ίσοι". Η αρχή της ισότητας, ίσης προστασίας του νόμου ("equal protection of the laws" και "the due process of law") καθορίστηκε στο Αμερικάνικο Σύνταγμα, με τη Δεκατητέατη Τροποποίηση, ως βασικό συνταγματικό δικαίωμα.

10 Το Άρθρο 28 του Συντάγματος μας διασφαλίζει και κατοχυρώνει το δικαίωμα ισότητας και απαγορεύει τη δυσμενή διάκριση άμεση ή έμμεση λόγω, μεταξύ άλλων, φύλου.

Το Άρθρο 28 του Συντάγματος δημιουργεί αυτόνομο δικαίωμα ισότητας. Δεν είναι παρακολουθητικό δικαίωμα ίσης απόλαυσης των άλλων δικαιωμάτων.

15 Η ισότητα αυτή δεν αποτελεί απλή ιδεολογική διακήρυξη ή προγραμματική αρχή αλλά πλήρη κανόνα δικαίου άμεσα εφαρμόσιμο στην έννομη τάξη.

20 Το περιεχόμενο του δικαιώματος αυτού είναι πολύ εκτεταμένο και έχει απασχολήσει τη νομολογία του Ανώτατου Δικαστηρίου. Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο στην υπόθεση *Jenny Xinari and The Republic (Accountant-General)* 3 R.S.S.C. 98 στη σελ. 100 είπε:-

25 "Article 28 safeguards, inter alia, the principle of equality before the law and the administration and in the opinion of the Court the notion of equal pay for equal work in relation to public officers is an integral part of such principle."

30 Σε περίπτωση ταυτότητας ή ομοιότητας προσώπων και πράγματος δεν επιτρέπεται άνιση εφαρμογή των κανόνων του δικαίου ή άνιση μεταχείριση. Με βάση το Άρθρο 35 του Συντάγματος της Κυπριακής Πολιτείας οι νομοθετικές, οι εκτελεστικές και οι δικαστικές αρχές υποχρεούνται να διασφαλίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή του Μέρους ΙΙ του Συντάγματος που προσδιορίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες.

Αντίκειται στην ισότητα η μη ομοιόμορφη μεταχείριση υπαλλήλων από άποψη θέσεων, μισθοδοσίας κλπ., εκτός εάν οι συνθήκες και οι προϋποθέσεις δεν είναι για όλους οι ίδιες.

Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής για ισοδύναμη εργασία 5 περιέχεται και διασφαλίζεται από το Άρθρο 119 της Συνθήκης της Ρώμης που εγκαθίδρυσε την Ευρωπαϊκή Κοινή Αγορά.

Το δικαίωμα της ίσης αμοιβής σημαίνει για την ίδια εργασία ή μια εργασία για την οποία αποδίδεται ίση αξία η 10 εξάλειψη κάθε διάκρισης λόγω φύλου αναφορικά με τους όρους αμοιβής.

Το Ελληνικό Συμβούλιο Επικρατείας στην Υπόθεση 3217/77 είπε:-

"... Διά των διατάξεων τούτων, (πρόδηλα το Άρθρο 15 4.2 του Ελληνικού Συντάγματος), αποτελουσών ειδικωτέραν εκδήλωσιν της ανωτέρω εκτεθείσης γενικής αρχής της ισότητας εις τον τομέα της κοινωνικής θέσεως και της νομικής αντιμετώπισεως των σχέσεων των δύο φύλων, αφ' ενός μεν απαγορεύεται η δημιουργία 20 ανίσων καταστάσεων και η διαφοροποιήσις του περιεχομένου των επί μέρους δικαιωμάτων ή υποχρεώσεων των πολιτών, τόσον μεταξύ των, όσον και έναντι της Πολιτείας, επί τη βάσει της διαφοράς του φύλου," 25 (Βλ. "Το Σύνταγμα" 1977, 3 σελ. 460).

Η γενική απαγόρευση ανισότητας λόγω φύλου και το δικαίωμα ίσης αμοιβής για ίση εργασία θεσμοθετήθηκε με το Άρθρο 28 του Συντάγματος, το οποίο πράγματι διέπει το θέμα και προς το οποίο αντίκειται η προσβαλλόμενη 30 απόφαση του Δήμου γιατί καθιερώνει και διατηρεί ανισότητα αμοιβής μεταξύ των γυναικών και των ανδρών.

Η αρχή της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας προστατεύεται και από τη Σύμβαση 100 του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας που κυρώθηκε στην Κύπρο με το Νόμο

Στο Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο το Άρθρο 119 της Συνθήκης της Ρώμης προβλέπει ότι το κάθε κράτος μέλος πρέπει να διασφαλίσει και να διατηρεί την εφαρμογή της αρχής ότι άνδρες και γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας. Η Διάταξη αυτή συμπληρώθηκε με τις Οδηγίες 75/117 και 76/207. Στην Κύπρο ο περί Καταβολής Ίσης Αμοιβής μεταξύ Ανδρών και Γυναικών για Εργασία Ίσης Αξίας Νόμος του 1989, (Αρ. 158/89), θα τεθεί σε εφαρμογή στις 27 Οκτωβρίου, 1992. Η αιτήτρια όμως δεν μπορεί να στηριχθεί ούτε στηρίζεται υπόθεση της σε αυτές τις νομοθεσίες. Νομικό έρεισμα της υπόθεσης της είναι το Άρθρο 28 του Συντάγματος το οποίο διασφαλίζει και κατοχυρώνει βασικό θεμελιώδες αυτόνομο δικαίωμα.

Δεν χωρεί αμφισβήτηση ότι η κρινόμενη απόφαση του Δήμου είναι αντίθετη με τις συνταγματικές πρόνοιες. Ως εκ τούτου, εάν οι δύο προδικαστικές ενστάσεις δεν ευσταθούν η κρινόμενη απόφαση θα ακυρωθεί.

20 Το Ανώτατο Δικαστήριο έχει εισαγάγει στην Κύπρο από το Ελλαδικό Διοικητικό Δίκαιο και καθιερώσει την αρχή ότι η αποδοχή με ελεύθερη βούληση, ύστερα από πλήρη γνώση, διοικητικής πράξης ή απόφασης στερεί αιτητή του εννόμου συμφέροντος και η αρχή αυτή εφαρμόστηκε για πρώτη φορά στην υπόθεση *Iro Paschali and The Republic of Cyprus, through 1. The Public Service Commission 2. The Minister of Finance* (1966) 3 C.L.R. 593, σελ. 601, 603 και 604. Το Ανώτατο Δικαστήριο στηρίχτηκε σε απόσπασμα από το σύγγραμμα του Κυριακόπουλου 30 "Ελληνικόν Διοικητικόν Δίκαιον" 4η Έκδοση, Μέρος Γ' σελ. 124 που έχει:-

35 "(3) Εν περιπτώσει όμως, καθ' ήν ο διοικούμενος ανεπιφυλάκτως απεδέχθη την διοικητικήν πράξιν, ήτοι ανεγνώρισεν ή απεδέχθη την εκ ταύτης δημιουργηθείσαν νομικήν και πραγματικήν κατάστασιν, στερείται πλέον του εννόμου συμφέροντος και, συνεπώς, δεν δι-

καιούται να προσβάλη την πράξιν δι' αιτήσεως ακυρώσεως. Τούτο είναι συνέπεια της ανωτέρω εκτεθείσης αρχής, καθ' ήν ο θεσμός ούτος, παρά τον αντικειμενικόν αυτού χαρακτήρα, δεν παύει ν' αφορά και εις την προστασίαν ατομικών εννόμων συμφερόντων." 5

Επίσης βασίστηκε σε απόσπασμα από τα "Πορίσματα Νομολογίας του Συμβουλίου της Επικρατείας" 1929-1959 σελ. 260-261.

Η αρχή αυτή διακηρύχθηκε για πρώτη φορά και θεμελιώθηκε στις Υποθέσεις 99/1931 και 170/1931 του Ελληνικού Συμβουλίου Επικρατείας (Αποφάσεις Συμβουλίου Επικρατείας, 1931, σελ. 301 και 522 αντίστοιχα) και ακολουθήθηκε στην Κύπρο σε μακρά σειρά υποθέσεων που παρατίθενται στην υπόθεση *Paradopoulos & Another v. C.B.C.* (1987) 3(B) 1688, 1691. Σε καμιά από τις αποφάσεις αυτές δεν έχει εξεταστεί το ζήτημα της αποδοχής παραβίασης θεμελιωδών και αναπαλλοτριώτων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. 10 15

Το δικαίωμα ισότητας μεταξύ των φύλων είναι θεμελιώδες αναπαλλοτριώτο ανθρωπινό δικαίωμα, το οποίο δεν μπορεί έγκυρα να εγκαταλειφθεί ούτε από το ίδιο το άτομο. Σε αποφάσεις μου στο παρελθόν έχω πει ότι η αποδοχή με ελεύθερη βούληση διοικητικής πράξης στερεί τον αιτητή εννόμου συμφέροντος, εκτός όπου επηρεάζονται θεμελιώδη ανθρωπίνια δικαιώματα. (Βλ., μεταξύ άλλων, *Stademos Hotels Limited v. Συμβουλίου Βελτιώσεως Αμαθούντας* (1991) 4 Α.Α.Δ. 2537 και *Αίγλης Τσιάλη και Άλλων v. Δημοκρατίας της Κύπρου* (1991) 4 Α.Α.Δ. 2611. 20 25

Παρόλο ότι δεν φαίνεται να υπάρχει στην παρούσα υπόθεση ρητή αποδοχή, μπορεί να ειπωθεί ότι υπήρξε για μακρά περίοδο σιωπηρή αποδοχή. Τούτο δεν εμποδίζει την αιτήτρια να προωθήσει την προσφυγή της γιατί δεν χωρεί συμβιβασμός σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων 30

και ελευθεριών του ατόμου. Η αιτήτρια συνεχίζει να έχει έννομο συμφέρο και το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να ελέγξει τη νομιμότητα της προσβαλλόμενης πράξης. Το θέμα της εξίσωσης της μισθοδοσίας της και της εφαρμογής της αρχής της ισότητας, όπως έχει διατυπωθεί πιο πάνω, ηγήθη από τη συντεχνία της. Η παράβαση του Συντάγματος συνεχιζόταν.

Η απόφαση της 30ης Απριλίου, 1986, είναι εκτελεστή διοικητική απόφαση και αναφέρεται στο πραγματικό καθεστώς της ημέρας που λήφθηκε και είναι για όλους τους σκοπούς ανεξάρτητη πράξη.

Αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης είναι η συμβουλή των νομικών συμβούλων του Δήμου που έχει δύο σκέλη:-

15 (α) Τη σιωπηρή αποδοχή από την αιτήτρια της παραβίασης της αρχής της ισότητας από το Δήμο και

(β) Δεν υπάρχει απαράδεκτη διάκριση λόγω φύλου αντίθετη με το Άρθρο 28 του Συντάγματος.

20 Η απαράδεκτη διάκριση λόγω φύλου είναι κατάφωρη. Η αιτήτρια έχει την ίδια υπηρεσία χρονικά, τα ίδια προσόντα, τα ίδια καθήκοντα, τις ίδιες ευθύνες και την ίδια ακριβώς θέση όπως και οι άρρενες ομοίοβαθοί της. Υπάρχει διαφορά μισθοδοσίας η οποία οφείλεται μόνο στη διαφορά του φύλου.

25 Η απαγόρευση διαφοροποίησης των αμοιβών με άμεσο ή έμμεσο κριτήριο τη διαφορά του φύλου είναι απόλυτη κατά το Σύνταγμα.

Η αιτιολογία για αποδοχή από την αιτήτρια, όπως έχει προαναφερθεί, δεν ευσταθεί νομικά.

30 Η προσβαλλόμενη απόφαση είναι αναιτιολόγητη.

Ο Δήμος έχει διαχρονική υποχρέωση επιβαλλόμενη

από το Μέρος ΙΙ του Συντάγματος γενικά και το Άρθρο 28 ειδικά να ενεργήσει για τη διασφάλιση και εφαρμογή του θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος της ισότητας που περιλαμβάνει την αρχή ότι οι άνδρες και οι γυναίκες πρέπει να λαμβάνουν ίση αμοιβή για εργασία ίσης αξίας. 5

Η διάκριση λόγω φύλου που συνεχίζεται από το Δήμο είναι αδιαμφισβήτητη. Ο Δήμος παραβιάζει θεμελιώδες αυτόνομο δικαίωμα της αιτήτριας και εξακολουθητικά παραλείπει να εκτελέσει την από το Σύνταγμα επιβαλλόμενη θετική ενέργεια. 10

Η παράλειψη αυτή υπόκειται στην αναθεωρητική δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου κάτω από το Άρθρο 146 του Συντάγματος. Οι ενστάσεις του Δήμου, όπως έχει πιο πάνω ειπωθεί, δεν ευσταθούν.

Για όλους τους πιο πάνω λόγους το Δικαστήριο αποφασίζει:- 15

(α) η προσβαλλόμενη απόφαση του Δήμου ημερομηνίας 30 Απριλίου, 1986, που κοινοποιήθηκε στην αιτήτρια μέσω του δικηγόρου της στις 24 Ιουνίου, 1986, κηρύσσεται άκυρη με βάση το Άρθρο 146.4(β) του Συντάγματος· και 20

(β) η παράλειψη του Δήμου να δώσει στην αιτήτρια ίση αμοιβή με τους ομοιοβάθμους της άρρενες υπαλλήλους του ακυρώνεται και ότι παραλείφθηκε έπρεπε να είχε εκτελεστεί. 25

Καμιά διαταγή για έξοδα.

Επίδικη απόφαση ακυρώνεται χωρίς έξοδα.